

Kledingindustrie in Bangladesh

Van 1974 tot 1995 was de wereldhandel in textiel en kleding geregeld door het Multi-vezelakkoord. De industrielanden beschermden de eigen industrie met twee technieken: relatief hoge invoertaksen op kleding uit ontwikkelingslanden en quota's voor ieder textiel- en kledingproduct, d.w.z. maximumhoeveelheden die ingevoerd konden worden. In die context ontwikkelde de kledingindustrie van Bangladesh zich zienderogen. Op het eind van de jaren '70 waren er in Bangladesh slechts 9 kledingbedrijven die voor de export werkten. Nu zijn er ongeveer 4000, vooral in en rond Dhaka en Chittagong. En er zijn tussen 1,5 à 2 miljoen banen, grotendeels voor jonge vrouwen van het platteland. En al zijn de arbeidsomstandigheden allesbehalve goed, ze zijn soms beter dan op het platteland, of voor huismeiden, dikwijls het enige alternatief beroep. Die jonge vrouwen in de kleding waren de eerste generatie die de onderdrukkende patriarchale omgeving (met o.a. uithuwelijking als ze 13 à 14 jaar zijn) in de plattelanddorpen kon ontvluchten en een zekere zelfstandigheid verwerven. Dit vormde een diepgaande sociale omwenteling in een land waar vrouwen erg gediscrimineerd worden. Vanaf 1995 werden de quota geleidelijk afgeschaft. De laatste verdwenen op 1 januari 2005. Door die vrijmaking van de internationale kledinghandel heeft de kledingindustrie in landen als Bangladesh nu al te lijden. De laatste 5 jaren zijn de kledingprijzen met ca. 30% gedaald en steeg de uitvoer van China spectaculair. De verscherpte wereldwijde concurrentie heeft ook tot gevolg dat de werkgevers overal de arbeidskosten zo laag mogelijk willen houden. De vrees voor sluiting of relocalisering

van de ondernemingen zet de lonen onder druk en verplicht de arbeiders om zo flexibel mogelijk te werken. Er zijn 300 aankoopkantoren van kledingdistributeurs in Bangladesh. Wal Mart en H&M zijn de belangrijkste. Daarnaast ook: Carrefour, GAP, C&A, Casino, Metro, Decathlon, Marks&Spencer. Andere distributeurs werken enkel met agenten.

Vrijhandelszone

De groep deed met de minibus een ritje in de vrijhandelszones van Savar. Om investeringen aan te trekken heeft Bangladesh, net zoals veel andere ontwikkelingslanden, een aantal vrijhandelszones opgericht. Daar kunnen bedrijven die voor de export werken, genieten van allerlei gunstige voorwaarden m.b.t. belastingen en invoerrechten. In die vrijhandelszones (EPZ – export processing zones) hebben zich vooral kleding- en textielbedrijven gevestigd. Om de investeerders ter wille te zijn, zijn vakbonden en collectieve onderhandelingen sinds de jaren '80 verboden in de vrijhandelszones. Nochtans zijn vrijheid van vereniging en collectief onderhandelen twee basisarbeidsrechten die volgens de Internationale Arbeidsorganisatie altijd en overal gegarandeerd moeten worden. Een nieuwe wet verplicht bedrijven een arbeiderscomité (WRWC – Workers' Rights and Welfare Committee) op te richten dat bestaat uit personeelsvertegenwoordigers die verkozen worden. De nieuwe wet bepaalt ook dat vanaf oktober 2006 vakbonden kunnen opereren in de bedrijven in de vrijhandelszones. Werkgevers zijn hiermee niet opgezet en dwarsbomen deze nieuwe wet.

Ringshine

Ring Shine Textile Ltd is een Taiwanees kledingbedrijf gevestigd in de vrijhandelszone van Savar. Het bedrijf bezit er 2 fabrieken, die samen meer dan 6.000 mensen tewerkstellen. In mei 2005 werd een door de wet vereist Arbeiderscomité

verkozen (WRWC – Workers Rights and Welfare Committee) bestaande uit 15 leden. Bij het stellen van eisen voor betere arbeidsomstandigheden, ontstond een ernstig conflict. Na vele acties zowel in Bangladesh als internationaal, werd op 12 september een akkoord gesloten. Zowel de bedrijfsleiding als het Comité beloven een positieve arbeidsomgeving te scheppen met regelmatig overleg, dialoog en onderhandelingen.

A-one

A-One LTD is een Koreaans bedrijf eveneens gelegen in de Dhaka Export Processing Zone in Savar. A-One produceert sweaters voor Westerse kledingbedrijven. Er werken ca. 2.200 mensen. Het bedrijf levert o.m. sweaters met het merk Angelo Litrico aan C&A. Op 14 februari 2005 is in de A-One fabriek een Arbeiderscomité verkozen (WRWC – Workers Rights and Welfare Committee) met 15 leden. In april werd het Comité officieel erkend. De eerste overwinning van het Comité was het bekomen van 1 vrije dag per week. Voordien moesten de arbeiders geregeld 7 dagen per week werken. De arbeidsomstandigheden waren verder bijzonder slecht. Omwille van de groeiende onrust onder de arbeid(st)ers, legde het Comité op 4 juli eisen voor aan de bedrijfsleiding. Veertien dagen daarna was er overleg met de bedrijfsleiding. Die verbond er zich mondeling toe om op 12 van de 13 eisen in te gaan. Maar vanaf de 2de week van september begon het management met represailles tegen het Comité en de arbeiders. In totaal verloren meer dan 250 werknemers hun job. De ontslagen werknemers hopen dat ze net zoals bij Ringshine op internationale steun kunnen rekenen en de zaak kunnen winnen.

Arbeidsomstandigheden

Hoewel de arbeidsomstandigheden in de kledingsector beter zijn dan in sommige andere sectoren (helpen op het platteland, huismeid), zijn ze verre van ideaal.

De lonen in de kledingindustrie van Bangladesh behoren tot de laagste ter wereld. Er wordt veelal geen wettelijk bepaald minimumloon, dat zelf geen leefbaar loon vormt, uitbetaald. Het minimumloon van een geofende arbeider bedraagt ca. € 10 per maand. Om zo flexibel als mogelijk te zijn eisen de werkgevers van de werknemers dat ze veel te lange dagen, veelal met verplichte overuren, dikwijls 12 tot 14 uren werken. Het komt veel voor dat er geen wekelijkse vrije dag (vrijdag) wordt gegeven. Fabriekspoorten zijn soms op slot, zodat de arbeidsters daadwerkelijk opgesloten zijn. Er is een groot gebrek aan zorg voor gezondheid en veiligheid in de ateliers. De instorting van Spectrum wijst erop dat veel gebouwen inderhaast en zonder de nodige vergunningen worden opgetrokken. De gebouwen zijn structureel gebrekkig en soms veel te klein. Uitgangen en/of nooduitgangen zijn geblokkeerd. Soms zijn ze op slot, om te vermijden dat werkneemsters het (over-)werk verlaten. In combinatie met onveilige elektriciteit, machines en stockering van gevaarlijke chemicaliën en gebrek aan evacuatieoefeningen, vormen dit zeer onveilige omstandigheden. De jongste jaren hebben een aantal branden in de kledingindustrie tientallen levens van werknemers geëist. Toiletbezoek wordt soms beperkt, of is alleen mogelijk mits toelating. Gezondheidscentra zijn soms onbestaande of zijn van onvoldoende kwaliteit. In de bedrijven die voor de export werken is het aantal werkende kinderen de laatste jaren gedaald. Dat is o.m. het resultaat van een gezamenlijke campagne (akkoord van

1995) opgezet door de Internationale Arbeidsorganisatie, UNICEF en de Werkgeversvereniging van Kledingexporteurs. In de kledingbedrijven die voor de lokale markt werken, is dat echter niet het geval. Daar gaat het vooral om kleine informele ondernemingen die bestaan uit een winkel annex atelier. Die ondernemingen en hun personeel zijn niet geregistreerd, zodat de toepassing van minimumlonen en andere normen nog slechter is dat in ondernemingen die voor de export werken.

Vakbonden

Het grootste deel van het werkbezoek werd georganiseerd door NGWF (National Garment Workers' Federation). Daarna bracht de delegatie nog een kennismakingsbezoek aan BSSF (Bangladesh Sanjukta Sramik federation).

Versnippering en politisering

Bangladesh wordt gekenmerkt door een enorm groot aantal vakbonden (4.600 in 2002) en vakbondsfederaties (23). Aangezien Bangladesh vooral een landbouwland is en ongeveer slechts 10% van de bevolking in de formele (geregistreerde) industrie werkt, zijn ze allemaal klein. Veel van de vakbonden zijn ook partijpolitiek gebonden. Dat heeft een historische verklaring, omdat politiek en vakbonden samen vochten, eerst tegen de Britse bezetter, dan voor onafhankelijkheid van Pakistan en vervolgens tegen de diverse militaire regimes. Maar de versnippering en de partijpolitieke afhankelijkheid, hebben ook geleid tot onderlinge concurrentie. Daardoor, en door gevallen van corruptie, hebben de vakbonden in bepaalde sectoren een slechte naam gekregen, iets wat de werkgevers en de overheid proberen uit te buiten.

Ook overheid antivakbond

De overheid speelt onder één (antivakbond)hoedje met de werkgevers en maakt het de vakbonden op verschillende manieren zeer moeilijk. Vakbonden moeten een registratie hebben om te kunnen onderhandelen. Voor een registratie moet de vakbond min. 30% werknemers van een bedrijf als lid hebben. Indien een vakbond onder dat percentage valt, kan hij ontbonden worden. Registratie moet voortdurend vernieuwd worden en tijdens de wachtperiode zijn leden en -militanten niet beschermd. Het gebeurt soms dat de overheid de ledenlijst doorspeelt aan de werkgever, die hen dan kan ontslaan. Door mannen gedomineerd
Bovendien worden de meeste vakbonden, ook in de kledingindustrie, door mannen geleid. Meer dan 80% van de werknemers bestaat uit vrouwen, met hun eigen problematiek van geschonden vrouwenrechten, seksueel geweld, nood aan kinderopvang, enz. Zij hebben er dan weinig vertrouwen in dat hun problemen prioriteit krijgen bij de door mannen gedomineerde vakbonden.
Samen met de risico's die vakbondsliden lopen en het feit dat vrouwen naast hun werk en hun gezin nog over weinig tijd beschikken, heeft dat voor gevolg dan slechts ca. 1% van de kledingarbeid(st)ers lid zijn van een vakbond.

Carrefour

De delegatie werd op het aankoopkantoor 'Global Sourcing Carrefour Bangladesh-Pakistan' ontvangen door Mathieu Brousse. Tijdens een gesprek van een drietal uur werden eerst de grote lijnen van het aankoopbeleid geschetst. En de volgende dag begeleidde Mathieu Brousse de groep tijdens bedrijfsbezoeken bij twee leveranciers van Carrefour.

Global sourcing Carrefour Bangladesh-Pakistan

Carrefour heeft 65 leveranciers in Bangladesh, die in totaal ongeveer 80 productie-eenheden vertegenwoordigen. Bij die leveranciers vertegenwoordigt Carrefour tussen 10 en 60% van hun productie. De fabrikanten komen elke week langs op het kantoor. Van nieuwe leveranciers wordt een bedrijfsprofiel gemaakt. De merchandiser doet een eerste evaluatie, vooral m.b.t. veiligheid maar ook m.b.t. leeftijd van de werknemers. De technische audits worden vervolgens uitgevoerd door het auditkantoor SGS; de sociale audits worden door Intertek uitgevoerd. De sociale audits gebeuren aan de hand van een checklist met o.a. volgende onderwerpen: lonen, overwerk, kinderarbeid, dwangarbeid, algemene omstandigheden, vakbondsvrijheid, discriminatie en ze worden vooraf aangekondigd. Om de 2 jaar wordt elke leverancier opnieuw gecontroleerd.

Bedrijfsbezoeken

In de twee bedrijven die bezocht werden, is er geen vakbond. Wel zijn er werknemersafgevaardigden of een welzijnscomité maar die hebben geen inspraak in arbeidsvoorwaarden. In Tusuka wordt jeans gemaakt. De helft van de productie is voor Carrefour, vooral het label Tex; af en toe ook Nr1 (first price). Daarnaast zijn o.a. Zara en VF Europe klant bij Tusuka. De omstandigheden zagen er redelijk uit. Het charter van Carrefour en H&M hing aan de muur. De verfeenheid van de DLB-groep die daarna bezocht werd, is een splinternieuw, immens bedrijfsgebouw omgeven door de krotten waar mensen in wonen. Er werden nieuwe, supermoderne machines geïnstalleerd. De brei- en naai-eenheid was eveneens een groot, nieuw gebouw. Waar er machines stonden, waren de omstandigheden proper. Waar er mensen werkten, lieten de omstandigheden te wensen over. 't Viel de groep onmiddellijk op in de naai-afdeling hoe warm het er was en hoeveel stof er in de lucht hing. De ventilatie werkte niet. Sommige werknemers zagen er wel heel erg jong uit. Het charter van Carrefour was nergens te zien. Mathieu Brousse maakte de manager daar aan het einde van het bezoek attent op.

Spectrum

Na de instorting van de Spectrumfabriek kwam de noodhulp eerst moeilijk op gang en ook daarna verliep de actie nogal chaotisch. Twee bedrijven hebben noodhulp gegeven: Carrefour en Inditex-Zara. Daarnaast hebben ook de overheid, BGMEA (werkgeversfederatie) en een politica uit de oppositie geld gegeven.

Ook de vakbonden NGWF en BNC gaven elk ongeveer 25000 taka¹. Carrefour schonk 15000 €. Het geld van Carrefour werd beheerd door de NGO Friendship. 35 mensen kregen een vervoermiddel en 3500 taka; 25 mensen kregen een naaimachine en 3000 taka; 34 lichtgewonden kregen 2000 taka en daarnaast kregen 9 mensen een medische behandeling. Inditex-Zara schonk 35000 €. Dit geld werd beheerd door Oxfam i.s.m. NGWF. Ongeveer 700 werknemers kregen, verspreid over 3 data, 2000€. Verschillende mensen kregen een medische behandeling in een traumakliniek. Om op langere termijn de gestorven en gewonde werknemers te vergoeden, wordt momenteel onderhandeld over een compensatiefonds. KPMG werd gevraagd een voorstel te doen. De internationale Schone Kleren Campagne vroeg bijkomend juridisch advies en deed suggesties om het voorstel te verbeteren. Uiteraard is het de bedoeling dat ook Carrefour haar bijdrage levert.

¹ Om gemakkelijk te berekenen:
1 taka = 0,5 vroegere Belgische frank

Bangladesh kruipt in je kleren

Vier Carrefourmilitanten kregen van hun werkgever en vakbond de kans om van dichtbij te zien, horen en voelen hoe kledingarbeid(st)ers in Bangladesh leven en werken. De reis kaderde in de activiteiten van de Schone Kleren Campagne n.a.v. de ingestorte Spectrumfabriek. Samen werken Vivane Nollet (BBTK), Frank De Maeyer (LBC), Alain Goelen (SETCA) en Danny Dubois (CNE) ongeveer 107 jaar bij Carrefour en hebben ze 97 jaar vakbondservaring. M.a.w. allesbehalve beginners. Dit was hun eerste reis naar een ontwikkelingsland en ze waren diep onder de indruk. Het zal een tijd duren voor ze uitgepraat zijn over deze ervaring.

D Bangladesh kruipt in je kleren 1

U Kledingindustrie in Bangladesh 2

O Arbeidsomstandigheden 3

H Carrefour 4

M

I

Ketenverantwoordelijkheid is een belangrijk begrip voor de Schone Kleren Campagne. Het betekent dat kledingketens en merken een verantwoordelijkheid hebben t.a.v. alle werknemers die hun producten maken, niet alleen waar de hoofdzetel gevestigd is maar ook bij onderaannemingen en leveranciers in het buitenland. De meeste internationale kledingketens erkennen trouwens stilaan hun verantwoordelijkheid. In theorie althans want in de praktijk is er nog veel werk aan de winkel. De Belgische kledingkleinhandel houdt zich opvallend ver weg van het debat over maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hopelijk komt daar binnenkort verandering in.